

МОТИВЪТ „ИБРАХИМОВА ЖЕРТВА” У БЪЛГАРИТЕ МОХАМЕДАНИ В ОБЛАСТТА ГОРЕН РУПЧОС, СРЕДНИТЕ РОДОПИ

Елисавета Балабанова

*Студентски семинар по практическа етнология и фолклористика
„Проф. д-р Иван Шишманов”*

Обект на доклада са фолклорните варианти на мотива „Ибрахимова жертва” у българите мохамедани в областта Горен Рупчос.

Материалите, на които се основава изследването, са интелектуална собственост на Асоциация „Онгъл” и са събирани в периода 1994-1997 г. на територията на община Лъки (езикова и фолклорна област Горен Рупчос).

Кораничният мотив „Ибрахимова жертва” възхожда пряко към библейския разказ за Авраам и неговия син Исаак. Според Корана, Ибрахим е един от пророците ”посланици” на Аллах; смятан е и за общия праотец на евреите и арабите и основател на единобожието.

Фолклорните записи от Горен Рупчос следват кораничната сюжетна схема, но в някои елементи се различават от каноничния текст. На първо място, почти всички фолклорни варианти поставят събитието в някакво митологично пра-минало, когато са ставали невъзможни днес неща (напр. Потопът)¹; „едно време са клали деца за курбан”²; „кога се е света курдисвал, станало това, а не сега”³. Фолклорните записи разкриват характерното за фолклорната менталност усвояване на канонични събития. Събитието се ситуира извън културното време на общността – тогава, когато „хората са били глупави”. То се поставя заедно с други минали събития (времето на Потопа; на Създаването на света) в синкретично пра-минало⁴.

За специфичното усвояване на протосюжета във фолклорна среда говори и друг елемент от мотива „Ибрахимова жертва”. В повечето от записите бащата взема нож, за да убие момчето. Този детайл отсъства в Корана [Кор. 37: 110].

Присъствието на ножа във фолклорните текстове вероятно е израз на характерния за митологичното мислене стремеж към опредметяване на заобикалящото. Потвърждение са християнските варианти на народните песни с мотив „Аврамова жертва”, в които действието също е представено чрез ножа.

Древен митологичен възглед се открива и в схващането на смъртта като сватба в записите от Горен Рупчос. И смъртта, и сватбата са своеобразни граници, които изискват посвещаване, за да се премине в друго, ново пространство. Неслучайно А. Ван Женеп поставя обредите при сватба и погребение в обща група – „обреди на преминаване”⁵. В българския фолклор представянето на смъртта като сватба намира израз в хайдушките песни. Очевиден е паралелът между молбата на Ибрахим към жена му да стопли вода да се измият, защото са канени на сватба⁶ и молбата на хайдутина от народните песни да му приготвят чиста риза, когато го водят на смърт.

За разлика от възприемането на смъртта като сватба – елемент с митологичен произход, други детайли на мотива „Ибрахимова жертва” възхождат към каноничните текстове на Корана и на Библията. Пряка връзка с мюсюлманската легенда личи в един от фолклорните варианти, където присъства сънят („Сънувал един баща, дете се викал Исмаил, че Аллах му казва да заколи сина си. Сънувал аднъж, дважд, трижд...”)⁷.

Интерес представя и друг елемент на мотива, който свидетелства за връзка с християнския текст. В Корана видът на животното, което трябва да се принесе в жертва, не е посочен. Във фолклорните записи от Горен Рупчос обаче жертвеното животно е конкретизирано – овен. Би могло да се допусне, че появата на това животно в теренните материали идва от библейския разказ, тъй като там става дума именно за него [Бит. 22:13].

Вероятно, могат да бъдат направени още съпоставки между фолклорните варианти на мотива „**Ибрахимова жертва**” и техните канонични прототипи. Кратко представените тук обаче позволяват в заключение да се направят следните изводи:

1. Разгледаните фолклорни варианти на мотива „**Ибрахимова жертва**” са ограничена, но специфична етнокултурна характеристика на част от българския народ – българите мохамедани от областта Горен Рупчос, Средните Родопи.
2. Те имат синкретичен характер – съдържат елементи с ислямски произход, пазят връзката с християнската традиция и наред с това разкриват наличието на реални от дохристиянския митологичен културен пласт.

БЕЛЕЖКИ

1. **Архив на Асоциация „Онгъл” (ААО).** Гр. Лъки, мах. Брайковица. 1997 г. Разказала Асебе Сюлеманова Тютюнджиева (Снежа Каменова Тютюнджиева), р. 1917 г. в мах. Четрока, без обр., земеделие. Зап. Цв. Димитрова на 24. 07. 1997 г.
2. **ААО.** С. Дряново, общ. Лъки. 1994 г. Разказала Софка Димитрова Караасанова, р. 1921 г. в с. Джурковски колиби, без обр., земеделие. Зап. М. Борисова на 4. 08. 1994 г.
3. **Пак там.** Разказала Тарфина Шабанова Чукалова, р. 1921 г. в с. Дряново, без. обр., земеделие. Зап. Б. Бонева на 7. 08. 1994 г.
4. По въпр. вж. **Георгиева, А.** Когато Господ ходеше по земята – 77 фолклорни легенди с тълкования. С., 1993.
5. **АВС на етнологията.** С., 1996, 123.
6. Вж. бел. 3.
7. Пак там.